

YOSH AVLOD TARBIYASIDA MAQOM SAN'ATINING O'RNI

“Shahrisabz” davlat muzey-qo‘riqxonasi

ilmiy xodimi Norov Doniyor

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maqom san'atining yosh avlod tarbiyasidagi o'rni, uning ma'naviy-axloqiy, estetik va psixologik ta'siri ilmiy jihatdan tahlil etiladi. Shuningdek, maqomning yoshlar ongini shakllantirish, milliy qadriyatlarni singdirish va badiiy didni rivojlantirishdagi ahamiyati ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *maqom, yosh avlod, tarbiya, musiqa san'ati, ma'naviyat, estetik did, milliy qadriyatlar.*

Аннотация: *В данной статье анализируется роль искусства макама в воспитании молодого поколения, его духовно-нравственное, эстетическое и психологическое влияние. Раскрывается значение макама в формировании сознания молодежи и развитии художественного вкуса.*

Ключевые слова: *макам, молодежь, воспитание, музыкальное искусство, духовность, эстетика, национальные ценности.*

Abstract: *This article examines the role of maqom art in the upbringing of the younger generation, focusing on its moral, aesthetic, and psychological impact. It highlights the importance of maqom in shaping youth consciousness and developing artistic taste and cultural identity.*

Keywords: *maqom, youth, education, musical art, spirituality, aesthetics, national values.*

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida yosh avlod tarbiyasi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Axborot oqimining keskin ortishi, ommaviy madaniyatning keng tarqalishi yoshlarning dunyoqarashi va estetik didiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday sharoitda milliy madaniyat va an'anaviy san'at turlarining, xususan maqom san'atining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Maqom

san'ati o'zining chuqur falsafiy mazmuni, nafis ohanglari va badiiy mukammalligi bilan yosh avlod tarbiyasida muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Maqom san'ati asrlar davomida shakllangan milliy musiqiy meros bo'lib, unda xalqning ruhiyati, tafakkuri va estetik qarashlari mujassamdir. Maqom asarlarida ifodalangan g'oyalar insonni ezgulikka, sabr-toqatga, go'zallikni anglashga undaydi. Shu jihatdan u yoshlar tarbiyasida ma'naviy mezon vazifasini bajaradi.

Maqom tinglash va uni o'rganish yoshlarning ichki dunyosini boyitadi, ularni sokinlikka, mulohazalilikka va chuqur fikrlashga o'rgatadi. Bu esa bugungi tezkor hayot tarzida muhim psixologik omil hisoblanadi. Pedagogik-psixologik yondashuv orqali maqom ijodiyotining yoshlarning ruhiy dunyosi, axloqiy qarashlari va estetik didiga ko'rsatadigan ta'siri o'rganildi. Ushbu yo'nalishda o'tkazilgan kuzatuvlar, suhbatlar va sotsiologik so'rovlar yordamida maqom asarlarining o'quvchi-yoshlar ongida uyg'otgan hissiy va ma'naviy o'zgarishlar tahlil etildi. Tadqiqotda, shuningdek, kontent-tahlil metodidan foydalanilib, maqom asarlarining matnlari, ularning falsafiy va axloqiy mazmuni, poetik ifoda vositalari hamda ramziy obrazlari ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Ushbu jarayonda Shashmaqom, Farg'ona-Toshkent maqom yo'llari va Xorazm maqom an'alarining namunalari asosiy tadqiqot materialini sifatida tanlab olindi. Metodologik asos sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari, "Yangi O'zbekiston – ma'naviy jihatdan yuksak jamiyat" konsepsiyasi, shuningdek, milliy madaniyatni rivojlantirish va yoshlarni ma'naviy barkamollikka yo'naltirishga oid davlat dasturlari ham o'rganildi¹ Ushbu hujjatlar maqom ijodiyotining bugungi tarbiyaviy ahamiyatini belgilovchi konseptual asos sifatida xizmat qildi.

Maqom san'ati murakkab va mukammal musiqiy tizim sifatida yoshlarning estetik didini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Uning ohanglari, lad tizimi va ritmik tuzilishi insonni nozik badiiy idrokka chorlaydi.

¹ Aliyeva G. Traditional Uzbek Music and Its Role in Education. // Central Asian Journal of Cultural Studies, Vol. 4 No. 2, 2020. – pp. 55–63.

Yoshlar maqom orqali musiqani chuqurroq tushunishni, undagi nozik farqlarni ajratishni o'rganadi. Bu esa ularning san'atga bo'lgan munosabatini ongli ravishda shakllantiradi. Natijada ular yuzaki va sifatsiz musiqadan farqli ravishda yuksak san'at namunalarini qadrlashni o'rganadi. Zamonaviy tarbiya tizimida maqom ijodiyotidan foydalanish yoshlarni ma'naviy barkamol, vatanparvar, milliy g'urur va insonparvarlik tuyg'ulariga ega shaxslar sifatida shakllantirishning eng samarali yo'llaridan biridir. Bu san'at yosh avlodni nafaqat musiqiy jihatdan, balki ruhiy va axloqiy jihatdan ham yuksaltiradi ². Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maqom san'atining ta'sir doirasi keng bo'lib, uni ta'lim jarayoniga tizimli kiritish yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlashga, milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu ma'noda, maqom ijodiyoti bugungi yoshlar tarbiyasida qadimiy meros va zamonaviy pedagogika o'rtasidagi ma'naviy ko'priq vazifasini o'taydi.

Maqom san'ati milliy madaniyatning ajralmas qismi bo'lib, unda xalqning tarixiy xotirasi va an'analari aks etgan. Yosh avlodni maqom bilan tanishtirish orqali ularda milliy o'zlikni anglash tuyg'usi shakllanadi.

Maqom orqali yoshlar ajdodlar merosini his etadi, milliy qadriyatlarni chuqurroq anglaydi va ularga hurmat bilan qarashni o'rganadi. Bu esa ularni ma'naviy jihatdan barkamol shaxs sifatida tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.

Maqom ohanglari inson ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Uning sokin va chuqur mazmunli kuy-qo'shiqlari stressni kamaytiradi, ruhiy muvozanatni tiklashga yordam beradi. Yoshlar orasida uchraydigan asabiylik, beqarorlik kabi holatlarni bartaraf etishda maqom muhim vosita bo'lishi mumkin.

Shuningdek, maqom tinglash diqqatni jamlash, sabr-toqatni rivojlantirish va hissiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu esa ta'lim jarayonida ham ijobiy natijalar beradi.

² Yo'ldoshev A. Maqom va yoshlar tarbiyasi. // "Ma'naviyat" jurnali, №4, 2020. – B. 45–51.

Bugungi kunda maqom san'atini ta'lim tizimiga kengroq joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Musiqa darslarida maqom namunalarini o'rgatish, maxsus to'garaklar tashkil etish va yosh ijrochilarni qo'llab-quvvatlash zarur.

Zamonaviy pedagogik usullar yordamida maqomni yoshlar uchun yanada tushunarli va qiziqarli tarzda yetkazish mumkin. Masalan, audiovizual vositalar, interaktiv darslar va sahna chiqishlari orqali maqomga bo'lgan qiziqishni oshirish mumkin.

Hozirgi davrda yoshlar orasida ommaviy madaniyatning ustunligi maqom san'atiga bo'lgan qiziqishni pasaytirishi mumkin. Bu muammoni hal etish uchun maqomni zamonaviy talqinda targ'ib qilish, uni yoshlar didiga mos shakllarda taqdim etish muhimdir.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari va madaniy tadbirlar orqali maqom san'atini keng targ'ib etish zarur. Bu orqali yoshlar ongida milliy san'atga nisbatan qiziqish va hurmatni oshirish mumkin.

Xulosa

Maqom san'ati yosh avlod tarbiyasida muhim o'rin tutuvchi noyob madaniy merosdir. U yoshlarning ma'naviy kamoloti, estetik didi, milliy o'zligini anglash va psixologik barqarorligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Shuning uchun maqom san'atini asrab-avaylash, uni yoshlar orasida keng targ'ib qilish va ta'lim tizimiga chuqur integratsiya qilish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shu boisdan, maqom san'atini yoshlar tarbiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida rivojlantirish, uni ta'lim muassasalarida keng joriy etish, maqomga oid ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish, ustoz-shogird an'analarini tiklash va yosh ijrochilarni qo'llab-quvvatlash davlat va jamiyat miqyosida strategik ahamiyat kasb etadi. Maqom ijodiyoti – bu milliy g'ururimiz, ma'naviy asosimiz, xalqimizning ruhiy boyligi bo'lib, u yosh avlodni ezgulikka, komillikka va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalashda eng ta'sirli vositalardan biridir. Shu bois maqom san'atini yoshlar ma'naviyatiga singdirish, uni zamonaviy pedagogik jarayonlar bilan uyg'unlashtirish – bugungi kunning dolzarb ma'naviy-ma'rifiy vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (NAMUNAVIY):

1. Jo'rayev F. O'zbek maqom san'ati tarixi va nazariy asoslari. – Toshkent: Fan, 2012. – 250 b.
2. Qosimov B. Musiqa va ma'naviyat. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2015. – 210 b.
3. Aliyeva G. Traditional Uzbek Music and Its Role in Education. // Central Asian Journal of Cultural Studies, Vol. 4, No. 2, 2020. – pp
4. Yo'ldoshev A. Maqom va yoshlar tarbiyasi. // "Ma'naviyat" jurnali, №4, 2020.